

GÜVENLİK VE SAVUNMA İÇİN REFORM ZAMANI

Yrd.Doç.Dr.Sait YILMAZ

Uluslararası ilişkilerde güç dengelerini belirleyen ulusal güç kapasitelerini artırmaya çalışan aktörlerin şekillendirmeye çalıştıkları güvenlik ortamı içinde karşılaştıkları güvenlik sorunlarına uygun güç projeksiyonu geliştirme ve kullanma becerileridir. Bu nedenle söz konusu aktörler çeşitli kırılma noktalarından geçerken en uygun stratejilerle güçlerini korumak ve çıkarlarını mümkün olduğunca optimize etmek durumundadırlar. Bunun için söz konusu kırılma noktalarını görebilmek ve güvenlik ortamını okuyabilmek kadar geleceğe ilişkin istenen sonucu (end state veya vizyon) tahayyül etmek, meşruiyet sağlayacak kavramsal temeller, güvenlik politikaları ve isabetli roller (güvenlik stratejileri) oluşturmak ve bu kurguya gerekli vasıtaları sağlayacak uygun bir güç projeksiyonu (güvenlik ve savunma yapılanması) geliştirmek gereklidir. Hegemonya mücadelesi Batı merkezli dünya ile Doğu merkezli bir dünya rekabetine giderken, gelinen aşama 2025-2030 yıllarda küresel güç dengesinin önemli değişimleri tetikleyecek kritik eşiklerden geçeceğini göstermektedir. Bu nedenle küresel güç piramidinin en üst tabakalardaki aktörleri başta olmak üzere pek çok ülke güvenlik ve savunma alanındaki reform çalışmalarına bu tarihleri hedefleyerek devam etmektedirler.

Amerika taşları yeniden örüyor ama sıkıntılı.

ABD, 21 nci Yüzyıla uluslararası güç dengesi piramidinin en üstünde, tek süper güç ve küresel hegemonyanın lideri olarak girmektedir. ABD'nin önderliği, küresel gücün siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri olmak üzere dört alanında en üstün durumda olmasından kaynaklanmaktadır. Bunlardan ilk üçü Amerikan yumuşak gücünün yandaş ülke edinmek ve küresel ağ örmek amacına matuf olarak etki ve kontrol mekanizmasının temelini oluşturan demokrasi, serbest piyasa ve diyalog temaları altında kurgulanmasıdır. ABD'nin askeri gücü ise yumuşak gücün yeterli zemin bulamadığı hallerde işgal ve sonrasındaki ülke-inşası için gerekli operasyonları icra etmektedir. ABD'de güvenlik ve savunma çalışmalarının genel çizgileri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

(a) ABD yumuşak gücünün ana kurgusu olan demokrasi geliştirme işlerinin başını NED¹, USAID² ve Dışişleri Bakanlığı'nın DRL³'si çekmektedir⁴. Mart 2005'de oluşturulan Ulusal Güvenlik Konseyi (UGK) yapısı içindeki Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı kadrosu ile daha merkezi bir yapılanmaya geçildi.

(b) Irak'ta devam eden istikrar hareketi Amerikan Sivil İşler Tugayları yanında ülke-inşacı ajansların da güçlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkardı. Güvenlik ortamını şekillendirme ve ülke inşası için halen sınırlı kabiliyette olan gruplardan belirli bir komuta yapısı altında üç adet "müşterek kurumlar arası grup" oluşturularak Latin Amerika, Afrika-Orta Doğu, Orta ve Güney Asya için ayrı birer grup oluşturulması düşünülmektedir⁵.

¹ National Endowment For Democracy (Ulusal Demokrasi Gelişim Fonu/Vakfı)

² USAID: U.S. Agency for International Development.

³ DRL: Bureau of Democracy, Human Rights and Labor Affairs.

⁴ Thomas O. MELIA: *The Democracy Bureaucracy, Infrastructure of Amerikan Democracy Promotion*, Institute for the Study of Diplomacy, Georgetown University, (September 2005), 5-6.

⁵ James Jay CARAFANO: 21 st Century Commands. U.S. Structure Still Reflects Cold War. Defense News. (Jan 10, 2005), 21.

(c) Uzay Komutanlığı'nı da kuran ABD şimdi de Uzay Kuvveti oluşturma peşindedir. ABD, Siber Komutanlığı kurmak için de kolları sıvamış durumdadır. Savunma Bakanlığı, ABD istihbaratının % 75'ini sağlayan üç önemli istihbarat toplam teşkili NGA⁶, NSA⁷ ve NRO⁸'nin kontrolü için mücadele etmektedir.

(d) ABD Savunma Bakanlığı 1950'li yıllardan beri dünya genelindeki üs ve kuvvet kullanımları ile ilgili en zor değişikliklerin yapılmakta olduğu bir dönemde bulunmaktadır. Bu kapsamda yeni angajman planında bölgesel komutanlıkların üçe indirilmesi; EUCOM ve PACOM'un ABD-NATO komuta yapısına transfer edilmesi önerilmektedir.

(e) ABD ordusundaki dönüşüm gayretleri üç ekseninde devam etmektedir; (1) Mevcut kuvvetin idamesi. (2) Gayretlerin çoğunluğunun yöneltildiği geçiş dönemi kuvveti (Modernizasyon). (3) Bilim ve teknoloji faaliyetlerinin odaklandığı 2020-2030 yıllarının kuvvetinin oluşturulması.

Bush döneminde olduğu gibi yeni yönetiminde de ABD dış politikası 19' ncu Yüzyıldan beri devam eden genel karakteristiği ve bildik güvenlik stratejisi değişmeyecektir; demokrasi ve özgürlükleri geliştirme. Krizlerin ortaya çıkmadan önlenmesi için dış ülkelerde ön varlık bulundurulacak, istikrar harekâtına girilecektir. Stratejinin psikolojik ayağında ise İslam dünyası için ılımlı modelin desteklenmesi ve Batı düşmanlığının azaltılması için küresel savaşın İslam'a değil teröre karşı verildiği mesajının verilmesi yatmaktadır⁹. Öngörülen yüzlerce milyar dolarlık projeye rağmen 2006-2011 bütçe planında savunmaya ayrılan para 30 milyar dolar civarındadır¹⁰. ABD bütçe açığı 2002–2004 yıllarında toplam 950 milyar dolara ulaşmışken açığın 2005–2009 yılları sonunda yaklaşık 1.4 trilyon dolara ulaşacağı hesaplanmaktadır.

Kurumsal sorunları aşamayan Avrupa hala ABD'nin takipçisi.

Avrupa güvenlik politikası, 'sınırların korunmasına dayalı savunma' anlayışını terk ederek 'sınırların ötesindeki menfaatlerin korunması, olumsuz gelişmelere imkan vermeden yerinde çözümlenme' ilkesine dayalı 'stratejik güvenlik' kavramına yönelmiştir. Ancak, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) bugün için ne yeterli bir altyapıya, ne de uzun vadeli bir konsepte sahiptir¹¹. Bunun nedeni, AB ülkelerinin kısıtlı kaynaklarının ancak sınırlı bir uluslararası kuvvet projeksiyonuna imkan vermesi ve küresel bir gündem yerine bazı ülkelerin kısa vadeli öngörülerine dayanıyor olmasıdır. Özetle, AGSP'nin en büyük eksiği gerçek bir genel stratejik çerçevesinin olmamasıdır. Üye ülkeler arasında eski kolektif savunma anlayışı (pasif reaksiyon) yerine kolektif güvenliğin (pro-aktif) esasını teşkil edecek güvenlik hedefleri konusunda politik konsensüse varma zorluğu bulunmaktadır.

Avrupa; işbirliği, demokrasi, insani yardım gibi araçlarla 'yumuşak güç' rolünü ön planda tutma eğilimindedir. Ancak, Avrupalılar güvenlik ve savunma konusunda kendi platformlarını yaratmak durumundadır. Fransa'nın AB dönem başkanlığını alması ile Sarkozy'nin Avrupa savunma konsepti konusundaki çalışmalara hız vereceği beklenmektedir. Sarkozy, AB içinde altı ülkenin katılımı (Fransa, Almanya,

⁶ NGA: National Geospatial Agency.

⁷ NSA: National Security Agency.

⁸ NRO: National Reconnaissance Office.

⁹ William MATTHEWS: U.S. Sets New Defense Strategy. Defense News. (Mar 21, 2005), s.8.

¹⁰ John DOUGLAS: "Risk Cuts". Defense News. (Jan 17, 2005), s.21.

¹¹ Jess PILEGAARD: *The ESDP and the Development of a Security Strategy for Europe*, Edit. Jess PILEGAARD, The Politics of European Security, Danish Institute For International Studies, (Copenhagen, 2004), 23.

İngiltere, İspanya, İtalya, Polonya) ile elit bir kuvvet yapısı teşkil etme niyetindedir¹². Transatlantikçi grubun NATO'nun önceliği konusundaki hassasiyetinin farkında olan Sarkozy, söz konusu kuvvetin hayata geçilmesine karşılık NATO komuta yapısına dönüş kartını oynamak istemektedir. Sarkozy'nin taraftarları bu gücün NATO'nun rakibi değil tamamlayıcısı olacağı fikrini yaymaktadır.

Uzun süreden beri Avrupa ülkeleri ABD gücünün arkasına sığınmışken AB içinde de birçok ülke, AB'nin savunma harcamalarının yüzde 40'ını karşılayan İngiltere ve Fransa'nın sırtından geçinmektedir¹³. İngiliz Silahlı Kuvvetleri 2000'li yıllar ile birlikte küresel rolleri yerine getirecek bir güç projeksiyonu dahilinde sefer kuvveti olma yolunda dönüşüm süreci başlattı. Bu dönüşüm kapsamında 2004 yılında ABD ile birlikte hareket yapabilecek, ağ merkezli bir sefer kuvveti yaratmaya karar verdi. ABD gibi ağ merkezli savaş konsepti dahilinde silahlı kuvvetlerini modernize etmeye çalışan Fransa, halen uzayda keşif ve haberleşme sistemleri olan tek Avrupa ülkesidir. Onu İtalya ve Almanya son yıllarda ayırdıkları paralar ile izlemeye çalışmaktadır. Sarkozy'nin daha küçük ve çevik bir ordu için başlattığı reform çalışması temel olarak personel mevcudunda önemli bir indirime gidilmesi ve istihbarat teknolojisine daha çok yatırımı öngörmektedir.

Avrasya'nın yükselen güçlerine dikkat.

ABD ve AB güç dengesinde statükonun devamı için çalışırken, Çin ve Rusya yanıbaşlarındaki Hindistan'ı ABD'ye kaptırmadan Avrasya coğrafyasında sessiz ve sakin bir değişimi gerçekleştiriyorlar. Çin ve Rusya, Irak'ın güneyinden Suudi Arabistan'a ulaşmak için İran'ı da yanlarına çekiyorlar. Bu amaçla, Rusya İran'ın nükleer heveslerini destekliyor, Çin üs edinerek İran kartını güçlendiriyor. ABD ise eski aletleri bir arada tutmaya çalışıyor. Nitekim, Körfez İşbirliği Konseyi (GCC¹⁴) ülkeleri NATO ile bağları olan bir askeri ittifak oluşturma gayreti içine girdiler. İlk planlamaya göre birlikler kendi ülkelerinde kalacaklar ancak müşterek karargah Riyad'ta olacak¹⁵. Oluşturulacak yeni karargahların bir kriz anında bölgenin güvenlik garantörü olan ABD kuvvetleri için temas noktası olması öngörülmüyor.

Bağımsız büyük güç olmayı hedefleyen Rusya, saldırgan bir şekilde liberal imparatorluk stratejisi uygulamaktadır. Rusya'nın sahip olduğu doğal gaz rezervleri ve kontrolünü ele geçirdiği enerji güzergahları bu stratejinin önemli bir parçasıdır. Rusya, giderek daha fazla oranda ülke dışındaki ve özellikle eski Sovyet alanındaki imajına ve kendi 'yumuşak gücü'nün, yani ekonomik, siyasi ve kültürel cazibesinin geliştirilmesine önem vermektedir. Rus yumuşak gücü ülke içinde önemli silahlar edinerek oldukça gelişti. Rus Ordusu 2008-2010 yılları arasında sözleşmeli asker sayısını artırmayı, geçici asker sayısının üçte birini zorunlu askerlerin üçte ikisini gönüllü asker kadrosu ile tamamlamayı hedeflemektedir¹⁶. Halihazırdaki 1.340.000 personel sayısının 2011-2015 arasında bir milyona indirilmesi planlanmaktadır. Diğer yandan yıllarca bir kenara bırakıldıktan sonra Rus savunma sektörü artık Kremlin'in merkezi politikası oldu. Rusya, ulusal gelirin yeterli olmaması ve azalan nüfusu

¹² Daniel DARLING: Can France Shape a 'Hard-Core' EU Defense? Defense News. (Apr 21, 2008), 21.

¹³ Financial Times: "AB Artık Küresel Sorunlara da Odaklanmak Zorunda", Aktaran Radikal Gazetesi, (22 Mart 2007).

¹⁴ GCC: Gulf Cooperation Council.

¹⁵ Defense News. GCC Emulating NATO. (Editorial). (Feb 4, 2008), 20.

¹⁶ Irina ISAKOVA: "The Russian Defense Reform", Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program, China and Eurasia Forum Quarterly, Volume 5, No. 1 (2007), p. 75-82.

nedeni ile daha çok nükleer caydırıcılığına ağırlık verme eğilimindedir¹⁷. Rus nükleer tehdidine karşı geliştirilecek bir füze-savunma sistemi onun bu kartını da elinden alacağından itiraz etmektedir.

Çin'in askeri potansiyeli geliştirme stratejisi ABD gibi bir süper güç ile baş etmeyi hedefleyen bir eğilim içindedir. Asya-Pasifik bölgesinde yüzyılın ilk çeyreğinde Çin'in artan askeri hareketliliği ve yumuşak güce verdiği önem dikkat çekmektedir. Çin güç projeksiyonu enerji güzergahlarını kontrol eden Hazar-Orta Doğu ve Tayvan-Mançurya-Malakka Boğazı-Hint Okyanusu ekseninde askeri güç kullanma kabiliyetlerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Çin bu bölgede rakip olarak gördüğü ABD'nin deniz ve hava gücü teknolojik üstünlüğü avantajını kısa sürede kapatabilecek arayışlar içindedir. 11 Ocak 2007'de gerçekleştirdiği, 'Füze ile Uyduları Yok Etme' denemesi ABD'nin casus uydusunun da aynı (800 km.) yükseklikte olması sebebiyle bir gözdağı verme denemesi olarak algılanmıştır¹⁸. Gelişmiş bombardıman uçakları, savaş gemileri ve denizaltılar Çin'e büyük bir konvansiyonel potensiyonel kazandırmaktadır. Askeri gücünü modernize ederek 'küresel güç' olma yolunda hızla ilerleyene Çin, dünyada savunma harcamalarını önemli ölçüde artıran yegane büyük güçtür.

Sonuç yerine.

Her ne kadar artık güvenlik ve savunma yapılanmalarının esas unsurunu yumuşak güç oluştursa da yeni yüzyıl için yeni bir silahlı kuvvetler gerekiyor. Geleceğin savaş alanında kuvvetlerin tertiplenmesi uygun üsler bulunmayacak, konsantre bir kuvvet yapısı oluşturmak için yeterli zaman olmayacak, üstelik kuvvet kuvvete angajman da olmayacak yani düşmanın angaje olmadan seni yok etmeye çalışacak. Böyle bir hareket alanına uygun bir kuvvet yapısı için; yeni, teknolojinin keskin uçlarını kullanan, hafif, manevra ve beka kabiliyeti yüksek, her türlü düşmana karşı kullanılabilen, çok karmaşık hareket alanlarında yer alabilecek, asgari alt yapı ve ikmal ile çalışabilen kabiliyetler gerekmektedir. Bu maksatla kara, hava ve denizde ana muharebe araç ve silahlarının bu özelliklere uygun bir şekilde geliştirilmesi ve başta uzaya dayalı komuta-kontrol ve istihbarat kabiliyetleri olmak üzere diğer sistemlerle takviye edilmesi gerekmektedir.

¹⁷ Andrew KREPINEVICH: Strategic Shocks. Center For Strategic and Budgetary Assessments. (Washington D.C., 2006).

¹⁸ Milliyet Gazetesi: *Çin, Pentagon'u Uzayda Korkuttu*, Milliyet Gazetesi, (21 Ocak 2007).